

MONIKA M. PRZYBYSZ

**Wpływ kultury organizacji na proces komunikacji
z otoczeniem w odniesieniu do instytucji
Kościoła rzymskokatolickiego**

Truizmem byłoby stwierdzenie, że *public relations* zaczyna się „w domu”. Przesadą byłoby natomiast zdanie, że wszystko – każdy przejaw działalności organizacji – z takim samym natężeniem decyduje o jej komunikacji z otoczeniem. Jednak w *public relations* kultura organizacyjna (zwana często korporacyjną) jest jednym z ważnych narzędzi kształtowania profesjonalnej i skutecznej komunikacji organizacji z otoczeniem.

System wspólnych pojęć, w znacznym stopniu wyznaczający sposoby postępowania pracowników danej instytucji (tak najkrócej można zdefiniować kulturę organizacji), decyduje w dużym stopniu o „być albo nie być” komunikacyjnym współczesnych instytucji i firm, ponieważ to kultura organizacji decyduje kim one są. To zaś, kim są organizacje, wyznacza kierunek i sposób ich komunikacji.

Podobnie, jak każdy człowiek ma swoją niepowtarzalną i wyjątkową osobowość, zbiór stosunkowo trwałych i stabilnych cech go wyróżniających, tak również organizacje mają swoją unikalną osobowość, swoją kulturę¹. I podobnie, jak każdy człowiek może komunikować się w różny sposób w zależności od swojej kultury, doświadczenia i umiejętności, tak również organizacja będzie komunikowała siebie, swoje wartości, swoją kulturę komunikacji. Mimo występowania pewnych podobieństw w kulturze organizacji, kultura konkretnej, danej

Monika Marta PRZYBYSZ, dr teologii w zakresie teologii środków społecznego przekazu; adiunkt w Katedrze Prakseologii Dziennikarskiej Wydziału Teologicznego UKSW w Warszawie, wykładowca w Instytucie Politologii UKSW oraz wykładowca WSD Diecezji Warszawskiej, specjalista public relations; e-mail: intellectus@wp.pl

¹ Por. S. P. Robbins, D. A. DeCenzo: *Podstawy zarządzania*. Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne. Warszawa 2002 s. 250–251.

organizacji będzie miała zawsze unikalny charakter. Indywidualne wartości, normy, postawy i wspólne cele określają sposób prowadzenia działalności danej instytucji, determinując kształtowanie się jej relacji z otoczeniem. Stąd specyfika kultury organizacyjnej instytucji Kościoła katolickiego będzie wyjątkowa i niepowtarzalna, a jednocześnie bogata rzeczywistość Kościoła jako instytucji będzie traktowana jako rzeczywistość nawiązująca do schematu firmy.

I. Kultura organizacji

Na początku najprościej więc będzie określić samo pojęcie kultury organizacji poprzez wyjaśnienie, czym ona nie jest. Zdaniem Horsta Steinmanna i Georga Schreyöggga nie jest ona osobliwą architekturą przemysłową, estetycznym wyglądem wyrobów, plastycznym wystrojem budynków lub pięknymi obrazami w biurach². *Kultura przedsiębiorstwa to nie urządzanie pretensjonalnych bibliotek fabrycznych lub organizowanie wieczorków poetyckich w fabrycznym centrum szkoleniowym. Nie chodzi też o takie przedsięwzięcia w zakresie gospodarki kadrami, jak kółka jakości lub modele udziału w zysku. Są to wszystko możliwe części składowe kultury przedsiębiorstwa, ale to w żadnym wypadku nie znaczy, że kultura przedsiębiorstwa musi takie atrybuty posiadać*³. Takich atrybutów w odniesieniu do Kościoła Katolickiego jednak nie brakuje.

Kultura organizacji nie jest wreszcie również „klimatem”, jaki panuje w organizacji, choć są to pojęcia często mylone, bowiem klimat oznacza atmosferę panującą w danej jednostce w bieżącym okresie, a kultura jest czymś o wiele trwalszym, związanym głęboko z wartościami zakorzenionymi w organizacji. *Kultura to rzeczywistość, a klimat to jej postrzeganie*⁴.

Kultura organizacji, najkrócej ją definiując, jest po prostu sposobem działania organizacji⁵. Wpływa ona zazwyczaj z misji i wizji założycieli, którzy ustanawiają początkową kulturę, tworząc obraz tego, czym powinna być ich organizacja, bez ograniczeń wcześniejszych zwyczajów i zachowań lub ideologii, bazując na niewielkiej liczbie osób, które początkowo tworzą organizację i w ten sposób dość łatwo narzucając wszystkim pracownikom owe wartości i zasady. Kultura organizacji staje się więc u początku istnienia organizacji wypadkową, wynikiem interakcji, a więc komunikacji, między założeniami i poglądami założy-

² Por. H. Steinmann, G. Schreyögg: *Zarządzanie. Podstawy kierowania przedsiębiorstwem. Koncepcje, funkcje, przykłady*. Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej. Wrocław 1995² s. 417.

³ Por. tamże.

⁴ B. Fryzeł: *Kultura korporacyjna. Poglądy, teorie, zarządzani*. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków 2008 s. 77.

⁵ Por. T. Lambert: *Problemy zarządzania. 50 praktycznych modeli rozwiązań*. Dom Wydawniczy ABC. Warszawa 1999 s. 294.

cieli a tym, czego pierwsi pracownicy nauczą się na podstawie własnych doświadczeń, przekazując kolejnym zatrudnianym osobom nie tylko założenia i idee twórców, ale też swoje bogactwo twórczego wkładu⁶. Swoją „osobowość” organizacja zawdzięcza pokoleniom pracowników oraz minionym doświadczeniom, które skłaniają aktualnych zarządców do zachowywania się w pewien sposób, niekiedy bez świadomości, że to robią⁷.

Kulturę organizacja będzie posiadała niezależnie od tego, czy może sobie pozwolić na kształtowanie jej w sposób świadomy, gdy dochody organizacji są wysokie, czy też nie. Pojęcie to nie wskazuje też, jak się wydaje, jedynie na zewnętrzne wpływy kulturowe. Kultura organizacji jest bowiem systemem wzorców i orientacji, które charakteryzują postępowanie członków organizacji wewnątrz i na zewnątrz w sposób trwały⁸. Kultura organizacji wpływa więc w dużym stopniu na sposób zachowania i komunikowania się pracowników zarówno między sobą, a więc z otoczeniem wewnętrznym, jak i z otoczeniem zewnętrznym. Wartości, symbole, rytuały, mity i praktyki postępowania będą w równym stopniu determinować sposób postrzegania świata przez pracowników i patrzenia nań poprzez okulary wewnętrznej lojalności wobec organizacji⁹. Budowanie jednak tej lojalności nie należy do najłatwiejszych zadań w instytucjach kościelnych, związane jest to bowiem z prozaicznym czynnikiem często zbyt mało konkurencyjnych zarobków w tych instytucjach.

*Kultura organizacji jest zespołem podstawowych założeń, które dana jednostka ustanowiła w trakcie pokonywania problemów adaptacji do otoczenia i budowania wewnętrznej integracji*¹⁰. Kultura organizacji powstaje więc jako proces komunikacji otoczenia wewnętrznego, pracowników, zdobywania doświadczenia grupy, ustalania, które z nich są godne zachowania i kontynuacji. To system ludzkich doświadczeń i mądrości, to „dusza”, „osobowość”, „tożsamość”

⁶ Por. D. C. Hambrick, S. Finkelstein: *Managerial Discretion: A Bridge over Polar Views of Organizational Outcomes*. W: L. L. Cummings, B. M. Staw (red.): *Research in Organizational Behavior*, JAI Press. Greenwich, CT 1987 s. 384–385.

⁷ Por. R. Koch: *Słownik zarządzania i finansów. Narzędzia, terminy, techniki od A do Z*. Wydawnictwo Profesjonalnej Szkoły Biznesu. Kraków 1997 s. 120.

⁸ Por. H. Steinmann, G. Schreyögg: *Zarządzanie. Podstawy kierowania przedsiębiorstwem. Koncepcje, funkcje, przykłady*, dz. cyt., s. 417.

⁹ Por. A. M. Sapienza: *Believing is Seeing: How Culture Influences the Decisions Top Managers Make*. W: R. H. Kilmann, M. J. Saxton, R. Serpa, (red.): *Gaining Control of the Corporate Culture*. Jossey-Bass. San Francisco 1985, CA, s. 68; J. H. Sheridan: *Culture-Change Lessons*. „Industry Week”. Vol. 17: 1997 s. 20; L. Smircich: *Concepts of Culture and Organizational Analysis*. „Administrative Science Quarterly”. Vol. 28: 1983 nr 3 s. 339–358.

¹⁰ G. Gierszewska, B. Wawrzyniak: *Globalizacja. Wyzwania dla zarządzania strategicznego*. Poltext. Warszawa 2001 s. 159.

organizacji¹¹, wyróżniająca go spośród innych organizacji, a więc kształtowana na drodze komunikacji, dialogu.

Istnieją dwa różne podejścia do pojęcia kultura organizacji. W pierwszym wariancie traktowana jest ona jako część całości: kultura jest czymś, co organizacja posiada. W drugim podejściu organizacja jako całość jest uważana za kulturę; to organizacja jest kulturą¹².

Niezależnie od tych koncepcji, istnieje jednak przynajmniej kilka elementów, łączonych z pojęciem kultury przedsiębiorstwa w obu koncepcjach¹³: jest ona w istocie zjawiskiem nieposiadającym oddzielnego bytu, bowiem są to wspólnie podzielane przekonania, które wyciskają piętno na pojmowaniu i identyfikacji własnej organizacji; kultura organizacji jest przeżywana, a oczywiste założenia jej tkwią w codziennej działalności, nie zaś w postaci autorefleksji nad tymi założeniami; poprzez odnoszenie się do wspólnych wartości, przekonań, kultura czyni działalność wszystkich członków, pracowników organizacji jako współgrającą całość, do pewnego stopnia jednolitą i spójną; jest ona efektem uczenia się zarządzania konfliktami i problemami z otoczeniem zewnętrznym i wewnętrznym, a więc posiada swoją historię rozwoju; wyraża ona sposób pojmowania świata przez członków organizacji, przekazuje orientację w złożonym świecie, wprowadzając wzorce dla selekcji i interpretacji programów działania; jest przekazywana w procesie społecznym, nie jest nauczana świadomie.

Na podstawie analizy tych elementów nietrudno zauważyć, że sposób percepcji kultury organizacji przez pracowników związany jest z wieloma mechanizmami komunikacji, które uzmysławiają nowemu pracownikowi, jak należy działać w rozumieniu kulturowej tradycji, a więc proces uczenia się kultury organizacji jest procesem wpływu otoczenia wewnętrznego na nowo zatrudnionego pracownika.

II. Kryteria budowania

Kultura organizacyjna spełnia jednak dwie podstawowe funkcje w organizacji, a mianowicie umożliwia dostosowanie instytucji do otoczenia i zapewnia wewnętrzną integrację tej instytucji¹⁴. Kultura organizacji jest więc przekazywana i wyrażana, komunikowana. U podstaw kultury leżą zbiory podstawowych

¹¹ Por. M. Romanowska (red.): *Podstawy organizacji i zarządzania*. Difin. Warszawa 2001 s. 120.

¹² Por. Y. Allaire, M. E. Firsirotu: *Theories of Organizational Culture*. „Organization Studies”. Vol. 5: 1984 nr 3 s. 193–226.

¹³ Por. H. Steinmann, G. Schreyögg: *Zarządzanie. Podstawy kierowania przedsiębiorstwem. Koncepcje, funkcje, przykłady*, dz. cyt., s. 418–419.

¹⁴ Por. A. K. Kozłowski, W. Piotrowski (red.): *Zarządzanie. Teoria i praktyka*. PWN. Warszawa 1995 s. 530.

wzorców orientacji i wyobrażenia (światopoglądy), kierujące postrzeganiem i działaniem. Chodzi tu o punkty orientacyjne, za którymi podąża się zwykle bezrefleksyjnie, nie zastanawiając się nad tym, najczęściej nie znając ich w ogóle. Punkty te są uporządkowane według pięciu podstawowych problemów ludzkiej egzystencji¹⁵: założenia dotyczące otoczenia, pojmowanie prawdy, założenia dotyczące natury człowieka i ludzkiego działania oraz dotyczące stosunków międzyludzkich. Są to niezwykle ważne wyznaczniki budowania kultury organizacyjnej w instytucjach kościelnych.

Sposób, w jaki otoczenie jest postrzegane w organizacji – czy traktowane jest jako zagrożenie czy jako wyzwanie, wpływa na decyzję o wyborze strategii działania. Przykładem może być tu postrzeganie mediów przez niektóre środowiska kościelne jako element wrogi Kościołowi, narzędzie manipulacji. W ten sposób będą traktowani następnie pracownicy mediów, dziennikarzom nie będą udzielane informacje, a udzielenie odpowiedzi do mediów przez księdza może być zależne od deklaracji wstępnej odnośnie do medium, jakie dziennikarz reprezentuje.

Każdy system społeczny tworzy określone wyobrażenia o tym, co stanowi podwalinę, a więc „instancję prawdy” – tradycja, autorytety, wiedza itp., a wybór ten będzie wpływał na sposób komunikacji w otoczeniu wewnętrznym, jak i zewnętrznym. Także podejście do pracowników będzie determinowało reakcję w stosunku do przełożonych. Nie ma kultury organizacyjnej, która nie dotyczyłaby bowiem reguł współdziałania między pracownikami i dlatego prawidłowo zarządzana komunikacja wewnętrzna może zdecydować o działaniu organizacji, a także wpływać na kształtowanie się kultury organizacji.

Sama również kultura podlega jednak zmianom. David Drennan wskazuje w swoich pracach dwanaście czynników kształtujących kulturę organizacji¹⁶: wpływ dominujących liderów, przywódców; historia i tradycja organizacji; technologia, produkty i usługi; klienci; oczekiwania organizacji; systemy informacji i kontroli; ustawodawstwo i otoczenie organizacji; system nagród; organizacja i zasoby; cele, wartości i przekonania. Wśród wymienionych czynników są więc również komunikacja (i to zarówno wewnętrzna, jak i zewnętrzna) oraz otoczenie organizacji. Stąd związek między kulturą organizacji a jej procesem komunikacji z otoczeniem jest ścisły, gdyż z istniejącej kultury organizacji wypływa również sposób kształtowania relacji między organizacją a otoczeniem.

¹⁵ Cyt. za: H. Steinmann, G. Schreyögg, dz. cyt., s. 420.

¹⁶ Zob. więcej w: D. Drennan: *Transforming Company Culture: Getting Your Company from Where You are Now, to Where You Want to be*. McGraw Hill. London-New York 1992.

Dojrzałość istniejącej kultury organizacji można diagnozować poprzez analizę stopnia występowania w danej jednostce dziesięciu następujących cech¹⁷: identyfikacji członkowskiej (stopień, w jakim pracownik identyfikuje się bardziej z organizacją jako całością niż z rodzajem wykonywanej pracy lub swoją specjalnością zawodową); akcentowanie grup (stopień, w jakim organizuje się czynności robocze z większym naciskiem wokół grup niż indywidualnych osób); koncentracja uwagi kadry zarządzającej na ludziach (stopień, w jakim w decyzjach kierowniczych uwzględnia się wpływ ich wyników na ludzi w organizacji); integracja jednostek (stopień, w jakim motywuje się jednostki organizacyjne do działania w sposób zintegrowany lub samodzielny); kontrola (stopień, w jakim wykorzystuje się prawo i nadzór kierowniczy do sprawowania kontroli nad zachowaniami pracowników); tolerancja względem ryzyka (stopień, w jakim pracowników organizacji zachęca się do podejmowania ryzyka, wprowadzania innowacji i postawy agresywnej); kryteria nagradzania (stopień, w jakim nagrody w formie podwyżki płac i awansu są przyznawane na podstawie efektywności pracownika, nie zaś na zasadzie starszeństwa, protekcji i czynników niezwiązanych z efektywnością); tolerancja względem konfliktów (stopień, w jakim zachęca się pracowników do otwartego omawiania konfliktów, wyrażania krytyki i zarządzania konfliktami); nastawienie na środki lub cele (stopień, w jakim kierownictwo skupia uwagę raczej na wynikach niż procesach i technikach zastosowanych do ich uzyskania); skupianie uwagi na otwartości systemu (stopień, w jakim organizacja monitoruje zmiany w otoczeniu i reaguje na nie, a więc działa proaktywnie poprzez zarządzanie problemowe). Należałoby więc przemyśleć kwestię podejmowania wysiłków na rzecz świadomego, nie zaś przypadkowego, budowania kultury korporacyjnej w instytucjach kościelnych.

III. Rola w życiu organizacji

Jakie są korzyści z istnienia silnej kultury organizacji? Prowadzi ona do pewnej przewidywalności, porządku, konsekwencji i ładu, bez konieczności stosowania pisemnej dokumentacji, rozporządzeń, przepisów i reguł w sposób formalny¹⁸, a osoby zarządzające nią nie tracą czasu na ich opracowywanie. W taki sposób kultura organizacji, kształtując dominujące wartości wspólne, wpływa na strukturę organizacji i jej komunikację wewnętrzną. Zarówno bowiem specjali-

¹⁷ Por. między innymi: C. F. Gray, E. W. Larson: *Project management: the managerial process*. McGraw Hill Professional 2002² s. 79; C. A. O'Reilly III, J. Chatman, D. F. Caldwell: *People and Organizational Culture: A Profile Comparison Approach to Assessing Person-Organization Fit*. „Academy of Management Journal”. Vol. 34: 1991 nr 3 s. 487–516; G. Hofstede, B. Neuijen, D. D. Ohayv, G. Sanders: *Measuring Organizational Culture: A Qualitative and Quantitative Study across Twenty Case*. „Administrative Science Quarterly”. Vol. 35: 1990 nr 2 s 286–316; A. M. Pettigrew: *On Studying Organizational Culture*. „Administrative Science Quarterly”. Vol. 24: 1979 nr 4 s. 570–581.

¹⁸ Por. P. M. Senge: *Beyond the Bottleneck*. „Executive Excellence”. R. 16: 1999 nr 5 s. 20.

zacja pracy (wykonywanie przez poszczególnych pracowników odrębnych fragmentów danego zadania, zamiast całości, a więc praca zespołowa), droga służbowa (zasada zarządzania kadrami, według której każdy pracownik podlega tylko jednemu przełożonemu), rozpiętość kierowania (liczba pracowników, którymi może zarządzać dany kierownik w sposób skuteczny i sprawny), autorytet formalny (uprawnienia kierownika do wydawania poleceń i oczekiwania, że zostaną wykonane) wraz z odpowiedzialnością (zobowiązania do wykonywania przypisanych działań), centralizacja (funkcja stopnia przekazywania uprawnień decyzyjnych na niższe szczeble) wraz z decentralizacją (przekazywanie uprawnień decyzyjnych na najniższe szczeble organizacji) oraz dzielenie czynności w organizacji według funkcji, produktu, klienta, miejsca lub procesu – wszystko to związane jest z kulturą organizacji, zarządzaniem relacjami międzyludzkimi, a także istniejącym stylem komunikacyjnym w otoczeniu wewnętrznym organizacji¹⁹.

Istnieje szereg „pułapek” związanych z zarządzaniem kulturą organizacji, z przeprowadzaniem zmian w tym zakresie. Wymienia je Tom Lambert²⁰: wprowadzanie zmian w odpowiedzi na najnowsze mody i trendy, nie biorąc pod uwagę realiów działalności gospodarczej; oczekiwania, że powierzchowna zmiana doprowadzi do szybkiego rozwiązania problemów organizacji; kierownictwo niezdolne do ustalenia precyzyjnych celów i poinformowania o nich pracowników i osoby zarządzające; ustalenie celów zbyt licznych lub zbyt sprzecznych; brak zaangażowania wszystkich pracowników w procesie zmiany; niestałość celów lub stałe ich przesuwanie; zmiana kultury oparta na przesłankach ideologicznych; przeciążenie programu zmiany kultury; próba osiągnięcia wielkiej zmiany za jednym razem; sytuacja, w której wartości organizacji nie docierają do wszystkich zainteresowanych; brak zaangażowania ze strony kierownictwa (zmiana jest postrzegana jako coś, co przynosi korzyści jednym z uszczerbkiem dla innych, a więc wymaga komunikacji i zaangażowania); brak monitoringu i nieumiejętność zarządzania procesem zmiany w zależności od wyników; poszukiwanie szybkich rezultatów, zachowania kierownictwa niezgodne z pożądaną kulturą (na przykład w sytuacji kryzysowej, a więc wymaga szczególnego rodzaju komunikacji); przekazywanie uprawnień w sposób przekraczający możliwości pracowników; opór osób zarządzających średniego szczebla lub pracowników (trzeba wyjaśniać potrzebę zmiany, nowe role, uczyć postępowania w nowej kulturze, monitorować i kontrolować aż do osiągnięcia sukcesu); brak zmian struktury, które ułatwiałyby nowe zachowania. Wiedza ta może być przydatna dla instytucji kościelnych.

¹⁹ Por. S. P. Robbins, D. A. DeCenzo: *Podstawy zarządzania*, dz. cyt., s. 253.

²⁰ Por. T. Lambert: *Problemy zarządzania. 50 praktycznych modeli rozwiązań*, dz. cyt., s. 307–309.

Kultura organizacji odgrywa ogromną rolę w osiągnięciu przez nią sukcesu, jest podstawą przewagi konkurencyjnej, bowiem to właśnie kultura odzwierciedla pewne elementy, które różnią instytucje między sobą, które decydują o tym, że dane przedsiębiorstwo jest rozpoznawalne, identyfikowalne z określoną cechą²¹, w pewien sposób wyjątkowe, jak na przykład firma Volvo z bezpieczeństwem. Ponieważ kultura w organizacji, jak w latach osiemdziesiątych poprzedniego wieku zdefiniował ją Geert Hofstede, jest procesem programowania zachowań członków organizacji, przedstawia wartości, które są ustalone przez wszystkich jej członków, z tymi zasadami powinni utożsamiać się wszyscy pracownicy, postępując zgodnie z nimi przez cały czas. Dlatego kultura organizacji jest właśnie takim elementem, który musi być nieustannie komunikowany, powtarzany, przypominany, uczony; powinna być nad nim w ogóle prowadzona refleksja.

IV. Kultura organizacji sposobem prezentacji tożsamości i płaszczyzną przekazu wartości

Kultura danego przedsiębiorstwa informuje osoby spoza organizacji o tym, kim ona jest, kształtuje obraz instytucji, często wymagając od pracowników identyfikacji z wartościami danej kultury²². Stąd nie jest dziwnym oczekiwaniem, by w instytucjach kościelnych pracowały osoby wierzące, praktykujące, żyjące wiarą. To, jakimi wartościami przepojone są firmy japońskie, o których krążą już biznesowe legendy, o rezygnacji przez pracowników tych instytucji nawet z urlopów wypoczynkowych, by bez wytchnienia służyć swoim pracodawcom, to właśnie świadczy o wartości kultury organizacji jako niezmiernie cennej wartości, cenniejszej nawet, niż coś tak ważnego, jak ludzki odpoczynek. Kultura wpływa więc na otoczenie wewnętrzne organizacji poprzez budowanie zaangażowania pracowników w osiągnięcie celu (misji, wizji, filozofii, wartości) danej instytucji, w ten sposób zapewniając niewielką rotację pracowników i zwiększając efektywność pracy, a tym samym przyczyniając się do zwiększenia się wydajności i konkurencyjności organizacji, na jej wyniki. Ponadto daje również poczucie zadowolenia klientom oraz pracownikom.

O podstawowych wartościach kultury organizacji, otoczeniu zewnętrznemu i wewnętrznemu określonych informacji dostarcza przede wszystkim sposób współdziałania instytucji z tym otoczeniem, wewnętrzne relacje pomiędzy pracownikami różnego szczebla, a także inne czynniki, nie związane już z otoczeniem. Kultura może być bowiem pojmowana również w wielu aspektach, które instytucja komunikuje otoczeniu, chociażby poprzez odwołania do historii związane z założeniem danej instytucji kościelnej i / lub założycielami, używaną

²¹ Por. P. B u h l e r: *Zarządzanie*. One Press. Gliwice 2007 s. 235.

²² Por. tamże, s. 237.

symbolikę (widoczny aspekt kultury), różne ceremonie i rytuały, żargon, wartości i przekonania.

Najbardziej podstawową typologią kultur stała się koncepcja Deal-Kennedy'ego²³, wyłaniająca cztery typy kultur według dwóch cech: wielkości ryzyka i trwałości sprzężenia²⁴. Kultura „wszystko lub nic”, w której rywalizacja jest podstawą istnienia i działania instytucji kształtuje specyficzną kulturę opartą na sukcesie, wyznaczanym przez poważanie, dochód i władzę. Błędy są w tej kulturze mocno piętnowane i trudno mówić w tej kulturze o dobrej komunikacji międzyludzkiej. Kultura „igrzysk i chleba” wykazuje silne powiązania z otoczeniem, które jest pełne możliwości, istniejących przyjaznych relacji między pracownikami, eksponowana jest w nim nieskomplikowana współpraca w zespole w komunikacji wewnętrznej, problemy stwarzają głównie klienci. Trzeci rodzaj organizacji to „analityczna kultura przedsięwzięć”, w której wszystko skoncentrowane jest na podjęciu właściwej decyzji, otoczenie jest traktowane przeważnie jako zagrożenie, poprzez analizy i długookresowe prognozowanie próbuje się nad nim zapanować, przy użyciu naukowo-technicznej racjonalności, ale nawet w tej sytuacji komunikacja z klientami i wewnątrz instytucji jest sformalizowana, uprzejma i nieemocjonalna. Ostatnim modelem jest „kultura procesu”, w której cel ogólny odgrywa rolę podrzędną, współzycie odbywa się drogą porządku hierarchicznego, precyzyjnie określone są najdrobniejsze szczegóły, język jest poprawny i drobiazgowy, panujące ogólnie wzorce orientacji to nieufność i zabezpieczenie się, a najdrobniejszy zabieg jest precyzyjnie dokumentowany.

Patricia Buhler przy pomocy dwóch zmiennych – współzycia społecznego i solidarności – wymienia natomiast nieco inne cztery rodzaje kultur organizacji: sieciową, interesu, podzieloną i społeczną²⁵. Sieciowa kultura charakteryzuje się wysokim poziomem współzycia społecznego i niskim poziomem solidarności, kształtując relacje między pracownikami na poziomie życzliwości, przy skupieniu w przedsiębiorstwie bardziej na sprawach społecznych, niż ekonomicznych. Przeciwnieństwem jej jest kultura interesu, z wysokim stopniem solidarności i niskim współzycia społecznego, sformalizowanych kontaktach międzypracowniczych, ale dużym stopniem zaangażowania w realizację celów przedsiębiorstwa. W kulturze podzielonej na niskim poziomie są obydwie zmienne, zarówno solidarność, jak i współzycie społeczne, pracownicy nie są zainteresowani osiągnięciem celu przedsiębiorstwa, a komunikacja w instytucji jest ograniczona do minimum. Czwartym rodzajem jest kultura społeczna, gdzie dzięki wysokiemu poziomowi współzycia społecznego i solidarności przedsiębiorstwa są przyjazne

²³ Zob. więcej w: T. E. Deal, A. A. Kennedy: *Corporate cultures. The Rites and Rituals of Organizational Life*, Addison-Wesley. Reading, MA 1982.

²⁴ Omówienie za: H. Steimann, G. Schreyögg: *Zarządzanie. Podstawy kierowania przedsiębiorstwem. Koncepcje, funkcje, przykłady*, dz. cyt., s. 423–425.

²⁵ Por. tamże, s. 242.

otoczeniu, a pracownicy zaangażowani i pełni poświęcenia. Komunikacja w organizacji i wobec otoczenia nie tylko jest więc owocem kultury organizacji, ale też wpływa na tę kulturę. Wpływ ten i wzajemna zależność są silne.

Prezentowana typologia Deala-Kennedy'ego oraz Patricii Buhler, bądź inne znane w literaturze typologie (jak choćby Handy'ego, Cooke'a i Lafferty'ego, a także w Polsce Cz. Sikorskiego czy A. Sajkiewicz) są dużym uproszczeniem problematyki kultury organizacji, porządkującym jedynie pewne doświadczenia z tworzeniem jej i zarządzaniem nią. Jednak zrozumienie kultury przedsiębiorstwa, określenie jej unikalności i próba świadomego jej kształtowania wymaga wysiłku, umiejętności komunikacyjnych i precyzyjnie określonego celu. Typologie te pokazują jednak obrazowo, że wpływ kultury organizacji na komunikowanie się instytucji z otoczeniem jest wzajemnie zależny, bowiem aspekt komunikacyjny jest elementem kształtowania się tej kultury, szczególnie w procesie jej zmian. Zagadnienie to przekracza jednak zakres niniejszej krótkiej analizy wzajemnych relacji między otoczeniem a kulturą organizacji w odniesieniu do instytucji kościelnych i powinno być przedmiotem dalszych analiz.